

ROMUNȘCINA

(bere dr. Ioana-Carmen Jieanu)

Mihai Eminescu, *Sărmanul Dionis*

...și tot astfel, dacă închid un ochi văd mâna mea mai mică decât cu amândoi. De aș avea trei ochi aș vedea-o și mai mare, și cu cât mai mulți ochi aș avea cu atâta lucrurile toate dimprejurul meu ar părea mai mari. Cu toate astea, *născut* cu mii de ochi, în mijlocul unor arătări colosale, ele toate în raport cu mine, păstrându-și proporțiunea, nu mi-ar părea nici mai mari, nici mai mici de cum îmi par azi. Să ne-nchipuim lumea redusă la dimensiunile unui glonte, și toate celea din ea scăzute în analogie, locuitorii acestei lumi, presupunându-i dotați cu organele noastre, ar pricepe toate celea absolut în felul și în proporțiunile în care le pricepem noi. Să ne-o închipuim, *caeteris paribus*, înmiit de mare — același lucru. Cu proporțiuni neschimbate — o lume înmiit de mare și alta înmiit de mică ar fi pentru noi tot atât de mare. Și obiectele ce le văd, privite c-un ochi, sunt mai mici; cu amândoi — mai mari; cât de mari sunt ele absolut? Cine știe dacă nu trăim într-o lume microscopică și numai făptura ochilor noștri ne face s-o vedem în mărimea în care o vedem? Cine știe dacă nu vede fiecare din oameni toate celea într-alt fel, și nu aude fiecare sunet într-alt fel — și numai limba, numirea într-un fel a unui obiect ce unul îl vede așa, altul altfel, îi *unește* în înțelegere. — Limba? — Nu. Poate fiecare vorbă sună diferit în urechile diferiților oameni — numai individul, același rămâind, o aude într-un fel.

Și, într-un spațiu închipuit ca fără margini, nu este o bucată a lui, oricât de mare și oricât de mică ar fi, numai o picătură în raport cu nemărginirea? Asemenea, în eternitatea fără margini nu este orice bucată de timp, oricât de mare sau oricât de mică, numai o clipă suspendată? Și iată cum. Presupunând lumea redusă la un bob de rouă și raporturile de timp, la o picătură de vreme, secolii din istoria acestei lumi microscopice ar fi clipite, și în aceste clipite oamenii ar lucra tot atâta și ar cugeta tot atâta ca în evii noștri — evii lor pentru ei ar fi tot atât de lungi ca pentru noi ai noștri. În ce nefinire microscopică s-ar pierde milioanele de infuzorii ale acelor cercetători, în ce infinire de timp clipa de bucurie — și toate acestea, toate, ar fi — tot astfel ca și azi.

...În faptă lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu — ele sunt numai în sufletul nostru. Trecut și viitor e în sufletul meu, ca pădurea într-un sâmbure de ghindă, și infinitul asemenea, ca reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă. Dacă am afla misterul

prin care să ne punem în legătură cu aceste două ordini de lucruri care sunt ascunse în noi, mister pe care l-au posedat poate magii egipteni și asirieni, atunci în adâncurile sufletului coborându-ne, am putea trăi aievea în trecut și am putea locui lumea stelelor și a soarelui. Păcat că știința necromanției și cea a astrologiei s-au pierdut -cine știe câte mistere ne-ar fi descoperit în această privință! Dacă lumea este un vis — de ce n-am putea să coordonăm șirul fenomenelor sale cum voim noi? Nu e adevărat că există un trecut — consecutivitatea e în cugetarea noastră — cauzele fenomenelor, consecutive pentru noi, aceleași întotdeauna, există și lucrează simultan.

Vir: Mihai Eminescu: *Proza fantastică*. Antologie, postfață și bibliografie de Aurel Martin. Seria Arcade, 1973, București: Minerva.

Mihai Eminescu, *Ubožec Dioniz*

... in prav tako vidim – če zaprem eno oko – svojo roko manjšo, kot če bi jo gledal z obema očesoma. In če bi imel troje oči bi jo videl še večjo, kajti več oči kot bi imel, večje bi se mi zdele stvari v moji okolici. Pa vendar: tudi če bi se rodil med orjaškimi pošastmi in imel tisoč oči, bi roke v odnosu z menoj ohranile ista razmerja, zato se mi ne bi se mi zdele niti večje, niti manjše, kot se mi zde danes. Če pa si predstavljamo, da je ves svet pomanjšan na velikost krogle in da je vse na njem pomanjšano v prav takšnem razmerju, bi njegovi prebivalci, ki imajo domnevno enake organe kot mi, vse dojemali povsem na enak način in v enakih razmerjih kot to razumemo mi.

In če si ga predstavljamo še, *caeteris paribus*, tisočkrat povečanega – ista stvar. Razmerja bi ostala enaka, zato bi se nam tako tisočkrat povečani svet, kot tudi oni tisočkrat pomanjšani zdela enako velika. In predmeti, ki jih vidim z enim očesom, se zdijo manjši; z obema – večji; Kako veliki so torej v resnici? Kdo ve, morda živimo v mikroskopskem svetu in se nam le zaradi narave naših oči zdi, da ga vidimo v velikosti, v kateri ga vidimo? Kdo ve, morda nas vsak človek vidi drugače in vsak zvok sliši na svoj način. Nas morda v razumevanju združuje le jezik, poimenovanje predmetov, ki jih vsak od nas vidi drugače, z eno samo besedo? – Jezik? – Ne. Morda vsaka beseda zveni drugače, ko jo slišijo različni ljudje – in le posameznik, ki se ne spreminja, jo vselej sliši na enak način.

Če si predstavljamo, da je svet brez meja —mar ni vsak delček tega sveta, ne glede na to, kako velik ali majhen bi bil, le kaplja v odnosu do neskončnosti? In prav tako v brezmejni večnosti: ali ni vsak delček časa, ne glede na to kako dolg ali kako kratek je, le bežen trenutek? Pa glej. Če si predstavljamo svet pomanjšan na velikost kapljice rose in časovna razmerja na kapljice časa —stoletja zgodovine tega mikroskopskega sveta bi bila pomanjšana na trenutke in v teh trenutkih bi ljudje počeli prav toliko stvari in bi prav toliko razmišljali, kot to počnemo v naših dobah mi – njihove dobe bi bile zanje prav tako dolge kot se naše zdijo nam. V tej mikroskopski neskončnosti bi se izgubili milijoni paramecijev teh raziskovalcev, v tej neskončnosti časa bi se izgubil trenutek radosti – in vse to, prav vse, bi bilo — povsem enako kot je danes.

... Pravzaprav je svet le sen naše duše. Ne obstajata ne čas, ne prostor – obstajata le v naši duši. Preteklost in prihodnost sta del moje duše, tako kot je gozd del želodovega oreška, in neskončnost prav tako, kot odsev zvezdnatega neba v kaplji rose. Ko bi vsaj uspeli rešiti

skrivnost s pomočjo katere se lahko povežemo s tema dvema ravnema sveta, ki se skrivata v nas, skrivnost, ki so jo poznali egipčanski in asirski svečeniki. Če bi nam to uspelo, bi se lahko potopili v globine duše, resnično živeli v preteklosti in prebivali na svetu zvezd in sonca. Kakšna škoda, da sta nekromantika in astrologija izgubljeni znanosti – kdo ve, koliko skrivnosti bi nam lahko odkrili v zvezi s tem! Če svet le sanjamo, zakaj ne bi mogli usklajevati zaporedja dogodkov tako, kot si sami želimo? Ni res, da obstaja preteklost – zaporedje dogodkov obstaja le v našem razmišljanju – vzroki dogodkov, ki so za nas zaporedni, obstajajo in delujejo hkrati.

Prevedli Klara Katarina Rupert in Klara Rus.